

# Robertus Stephanus Henrici

Rolf Grankvist

## Biografi på Høytidsmøtet 9. mars 2007



1749 er et meget viktig årstall i Trondheim bys historie. Den femte mai det året tok Doctor Medicinæ Robertus Stephanus Henrici over embetet som stadsfysikus i Trondheim. Den kongelig utnevning som stadsfysikus i betydning bylege i det som var og er Norges kongelige hyllings- eller signingsby, hadde Henrici mottatt høsten 1748 kort tid etter at han hadde tatt sin medisinske doktorgrad ved Universitetet i København.

Robert Stephan Henrici, for å bruke et mer nordisk klingende fornavn, ble født den 20. februar 1715 i byen Helsingør, som sønn av tollskriver Joachim Henrici og hans andre hustru Maria Tigh. Maria var født i 1681 og døde i 1752, fire år etter at sønnen var blitt kongelig kallet til å bli stadsfysikus i Trondheim. Det å være tollskriver eller tolloffiser i Helsingør på begynnelsen av 1700-tallet var ingen ubetydelig stilling på grunn av Øresundstollen, som hadde vært en viktig kongelig inntekt helt fra 1420-tallet, noe det storslåtte Kronborg slott også synliggjør tydelig i dag.<sup>1</sup> Tollskriver Jokum eller Joachim døde imidlertid alt i 1726. Da var sønnen Robert bare elleve år gammel, og ungdomstida kom derfor til å bli merket av trange kår.

I 1732 tok den unge tollskriversonnen examen artium ved Universitetet i København og begynte da, som alle studenter i København på det tidspunktet, å studere teologi og filosofi ved det religionssentrerte universitetet i tvillingrikens hovedstad. Etter fire år som primært teologistudent finner vi Robertus Henrici registret som alumnus ved Borchs kollegium i perioden 1736-41. Alumnus er et latinsk ord som betyr fostersønn og de fattige studentene som oppnådde å bli tildelt denne tittelen, fikk gratis kost og losji av Collegium Medicum, en stiftelse som den danske professoren og legen Ole Borch opprettet på 1690-tallet. Borch hadde tjent en formue på å praktisere som lege i tråd med en anatomisk og naturvitenskapelig

<sup>1</sup> Den dansk-norske kongen startet innkreving av denne tollene i 1429. Sverige ble fritatt fra toll 1645-1720. Etter den store nordiske krig måtte svenskene igjen betale toll. Øresundstollen ble opphevet 1837 etter en internasjonal avtale.

tilnærming til medisinen, som på 1400- og 1500-tallet er knyttet både til Leonardo da Vinci (1452-1519) og Andreas Vesalius (1514-1564)<sup>2</sup>. Sistnevnte la fundamentet for moderne medisin ved å prøve ut den antikke teorien om kroppsvæskene gjennom disseksjon og ved å publisere resultatet i ei bok med tittelen "Om menneskekroppens bygning"<sup>3</sup>. Den engelske legen William Harvey (1578-1657), som hadde studert Vesalius sitt arbeid, påviste på 1600-tallet blodsirkulasjon og hjertemuskelens betydning.

Så vender vi tilbake til Henrici og hans veg fram til en doktorgrad i medisin. De fem årene Henrici studerte medisin i København, fikk han altså gratis kost og losji av Borchstiftelsen, men han ble i tillegg innvilget et stipend av samme stiftelse til et studieopphold i Göttingen. Her studerte han i flere år under professor Albrecht von Haller, som var en av Europas foregangsmenn i anatomi på det tidspunktet.

I 1748 var Henrici tilbake i København, og han tok i oktober det året den medisinske doktorgraden på en anatomisk avhandling om omentet. Omentet er her en betegnelse på de foldene i bukhinna som henger ned som et slags forkle fra magesekken og tykktarmen mellom fremre bukvegg og tarmslyngene. Avhandlingen er skrevet på latin, som var 1700-tallets engelsk, og den finnes bevart sammen med andre Henrici-skrifter i Gunnerusbiblioteket.

Det faktum at avhandlingen "Discriptio omenti anatomica" er plassert i Gunnerusbiblioteket passer godt og synliggjør på en måte et faglig nært samarbeid mellom biskop Gunnerus og stadsfysikus Henrici. Professor Gunnerus, som ble utnevnt til biskop for det nordafjelske Norge i 1758, ble raskt en nær venn og samarbeidspartner med bylegen. Henrici lærte mellom annet biskopen å dissekere.

Begge disse forskerne i Trondheim hadde en slags guddommelig tilnærming til naturvitenskapen. Gud hadde skapt og hadde et overoppsyn med alt levende i verden. Gunnerus forsket primært på Guds natur og Henrici på det gudsskapte mennesket. Stadsfysikusen var også en dyktig botantiker, som periodevis underviste i naturfag ved Trondheim katedralskole. I det bevarte herbariet til Gunnerus finnes det også flere planter som er samlet av Henrici.

Her er det nødvendig å understreke at Gunnerus og Henrici ikke sto i noen særklasse som forskere med gudstro innenfor den nye naturvitenskapen

<sup>2</sup> Svein Carstens og Rolf Grankvist, *St. Olavs Hospital, Sykehuset på Øya gjennom hundre år, Trondheim 2002, side 25*. Leonardo da Vinci dissekerte mer enn 30 døde mennesker, noe som var sterkt i strid med katolsk lære på den tid.

<sup>3</sup> Svein Carstens og Rolf Grankvist, *St. Olavs Hospital, Sykehuset på Øya gjennom hundre år, Trondheim 2002, side 25 og 26*.

på 1700-tallet. Dette gjelder det store flertallet av forskere også ved de nytenkende universitetene i Europa. Universitetet i København på 1700-tallet tilhørte imidlertid ikke de nytenkende lærestedene, som hadde utviklet seg i vår verdensdel siden 1500-tallet da universitetene etter hvert ble mer frigjort fra kirkelig styring.

Så skal vi kort plassere Henricis doktorgrad i en forskningsmessig tradisjon innenfor dobbeltmonarkiet. Ved Universitetet i København var religion helt fram til 1830-tallet et sentralstyrende fag, og professorene i teologi hadde høyere lønn og større innflytelse enn kollegene i andre fag. Det var også kjente danske familier som sørget for at sønnene kunne sikre seg professorater i teologi uten at stillingene var kvalitetssikret. Studier knyttet til sykdom og indremedisinsk behandling ble dermed primært et filosofisk og etisk problem.<sup>4</sup>

Alle måtte derfor i København studere teologi før de foretok et endelig fagvalg. Denne prosessen har vi tidligere synliggjort ved å følge Henricis studieløp fram til 1741. Det var derfor hans stipendopphold i Göttingen, som gjorde ham til den eminente stadsfysikus han ble med en ny naturvitenskapelig tilnærming til medisin knyttet opp mot den etter-reformatoriske universitetstradisjonen i Europa.

Fra midten av 1700-tallet ble det naturvitenskapelige tyngdepunktet innenfor medisinsk forskning flyttet fra Italia til Tyskland, Frankrike, England og ikke minst Nederland. Kirurgiske akademier blir nå en del av universitetene, og kirurgi begynner å bli mer enn et praktisk yrke<sup>5</sup>. Den medisinske doktorgraden til Henrici bygde da også, som nevnt, på disseksjon, og var en epokegjørende naturvitenskapelig doktorgrad. Det var med andre ord ikke den type universitetseksamen, som ble kalt doktorgrad i medisin i København på hans tid.

Biskop Gunnerus hadde vært gjennom den samme studentvandringsprosessen som Henrici. Førstnevnte hadde jo tatt sin fordypning i teologi i København, men han hadde også viktige studie- og forskningsår i Tyskland.

Den kjente svenske forskeren Carl von Linné hadde en tilsvarende vandringsbakgrunn som Gunnerus og Henrici. Alt som 23-åring underviste

<sup>4</sup> Svein Carstens og Rolf Grankvist, *St.Olavs Hospital, Sykehuset på Øya gjennom hundre år, Trondheim 2002, side 26.*

<sup>5</sup> Svein Carstens og Rolf Grankvist, *St.Olavs Hospital, Sykehuset på Øya gjennom hundre år, Trondheim 2002, side 28.*

Linne studentene om legeurter i den botaniske hagen ved Universitetet i Uppsala. Både urtehagen og det anatomiske teateret ved dette universitetet var grunnlagt og drevet av far og sønn Rudbeck. De var begge professorer i medisin ved Uppsala universitet, som var et senter for naturvitenskapelig forskning i Norden på 1700-tallet. Studiet av medisinsplanter og disseksjon var en viktig nytenkende tilnærming til medisinsk forskning på den tid.

I perioden 1731-38 foretok Linne flere naturvitenskapelige forskningsreiser i Sverige, Norge, England, Frankrike og Tyskland

I 1735 fullførte han sin legeutdanning ved å avlegge den medisinske doktorgraden ved universitetet i Harderwijk i Nederland. Avhandling beskrev årsakene til malaria, som Linne mente skyldtes leirpartikler i drikkevannet.

Linne ble værende i Nederland i tre år, og han ga ut en rekke bøker mens han bodde der.

I 1738 startet Linne å praktisere som lege i Stockholm, men ble i 1741 utnevnt til professor i Uppsala, først i medisin og seinere i naturhistorie.

Det var derfor mer enn naturlig at de to nevnte forskerne i Trondheim fikk en nær og god kontakt med Linné og Uppsala, særlig etter at DKNVS var opprettet i 1760. Nå ble det også forbindelse mellom Trondheim og Uppsala når det gjaldt legestudiet. Teologen Henrik Tonning tok f. eks. sin medisinske lisensiatgrad der under veiledning av Linné i året 1767, men han avsluttet sitt opphold i Uppsala med en doktograd i naturfag.

Det er en kjent sak i norsk historie at Gunnerus i 1771 ble kalt ned til hovedstaden av Johann Friedrich Struensee for å modernisere Universitetet i København og eventuelt også få opprettet et eget norsk universitet. Struensee hadde tysk legeutdanning og var opptatt av å gjennomføre et "opplyst enevelde" da han tok over makta høsten 1770. Gunnerus måtte imidlertid vende tilbake til Trondheim med uforrettet sak fordi Struensee ble avsatt i januar 1772 og seinere dømt til døden. Nå fulgte en reaksjonær periode i Danmark-Norge med sensur og religiøs intoleranse.<sup>6</sup> En følge av dette ble at Universitetet i København ikke ble modernisert med likestilte fag før på 1830-tallet.

Så vender vi tilbake til Trondheim på 1700-tallet. I 1767 ble Henric meget fortjent innvalgt som medlem nummer fem i DKNVS.<sup>7</sup> Egentlig er han det første medlemmet med vitenskapelig kvalifikasjon etter de tre stifterne. Registrert medlem nummer fire i matrikkelen er forfatter Niels Krog Bredal,

<sup>6</sup> *Edvard Bull, Nordmenn før oss, Oslo 1977, side 140. Dette er en unik lærebok for gymnas og videregående skole, som professor Edvard Bull hadde skrevet før han ble professor ved Norges lærerhøgskole i 1963. Boka ble godkjent for bruk i videregående skole i 1977.*

<sup>7</sup> *Det var først etter at selskapet ble kongelig under navnet DKNVS i 1767 at medlemmene skulle voteres inn. Henrici blir slik sett det første innvoterte medlem i DKNVS.*

som var borgermester i Trondheim 1761-1770. Han ble primært hentet inn som medlem for å være sekretær i det nye akademiske selskapet.

Da Henrici ble tatt opp som medlem i vårt ærefulle selskap, hadde byen hatt stadsfysikus i over 100 år, uten at noen av dem som tidligere hadde bekledd embetet fra 1661 av hadde utmerket seg i noen særlig grad. Siden slutten av 1600-tallet hadde byen også hatt en stadskirurg, som vesentlig drev med kopping og årelating.

Robert Henrici, som var stadsfysikus mellom 1749 og 1781, kom til å utmerke seg fra første dag han satt i embetet. Ved en direkte henvendelse til København sørget også den nye bylegen for at vår by fikk sin første jordmor med relevant utdanning i 1752<sup>8</sup>.

Gjennom en analyse av kilder som forteller om Henricis yrkeskarriere er det grunnlag for å hevde at han var Norges mest betydelige stadsfysikus på slutten av 1700-tallet. Jeg har brukt arkivmateriale fra Trondhjems Hospital for å synliggjøre Henricis rolle som stadsfysikus.

I 1745, fire år før Henrici tok over embetet som stadsfysikus i Trondheim, ble Hospitalets sengestue ved kirkekoret revet. Denne "sengestuen", som huset kalles i kildene, var reist av forstanderinne Margrete Brunsmann på 1600-tallet. Huset ble den gang festet inntil koret på den gamle middelalderkirka for at syke og sengeliggende "lemmer", i betydning pasienter, skulle kunne følge gudstjenestene i Hospitalskirka og da be til Gud om nåde og helbredelse. Kanskje ble en kirkelig ulovlig madonnastatue i et protestantisk gudshus også brukt av sengeliggende pasienter når de ba om helbredelse. Denne spesielle sengestua ble også festet inntil koret i den nye åttekantede kirka, som ble innviet 1706.

Pasientenes kirkelige sengestue fungerte altså i 39 år ved Hospitalets nye kirke inntil huset ble revet i 1745. Trolig skjedde dette fordi sengestua da var falleferdig, men det skjedde også kanskje fordi dette var et slags forvarsel om at en ny tid for pleie av syke var på veg til byen. Mariastatuen ble imidlertid etter 1745 tatt vare på og lagret på et hemmelig sted på kirkeloftet.<sup>9</sup>

Alt i 1711 – under den store nordiske krig – ble det opprettet karantenemottak på Trøndelagskysten og kurhus i Trondheim for å hindre smittespredning. I 1737 oppnevnte den norske stattholderen en sunnhetskommisjon for Trondheim by. I denne kommisjonen var både stadsfysikus og rådmann Paul Dons med i tillegg til stadskirurg Johan Ernst Bockholt. Myndighetene var redde for at en epidemi skulle spre seg fra Østersjøen til Norge, og det ble derfor opprettet ei karantenehavn

<sup>8</sup> Steinar Supphellen, *Trondheim bys historie, Innvandrernes by, Trondheim 1997, side 375.*

<sup>9</sup> *Nidaros kirkes spital II 1277-2006, Trondheim 2006, s 44-54.*

i Djupsundet på Hitra og et karantenesykehus i Ilsvika. Her skulle man gjennom isolasjon hindre at den såkalte miasmesmitten spredde seg. Dette var egentlig ikke nytenkning. Mariahospitalet ble jo tidlig på 1300-tallet flyttet fra Domkirkegården til Ilevollene vest for byen fordi paven hadde funnet ut at spedalskhet var smittefarlig. Karantenehuset i Ila sto ferdig alt i 1737 og ble stående der som et slikt isolatsykehus helt fram til 1774.

Som en følge av sunnhetskommisjonens arbeid ble det også opprettet et kurkammer for kirurgisk behandling i det nybygde Tukthuset på Kalvskinnet. Det første kirurgiske inngrep i den nye kurkammeret fant sted i 1737, fire år etter at Tukthuset hadde mottatt sine første klienter på kongens grunn.

Sunnhetskommisjonen anno 1737 la imidlertid ned sine verv samme år som den ble opprettet fordi ingen epidemi kom til byen.

Kort tid etter at Henrici kom til Trondheim i 1749 finner vi hans navn i regnskapsprotokollene til Nidaros kirkes spital, som fikk navnet Trondhjems Hospital på 1590-tallet da kongen var blitt en slags kirkeleder etter reformasjonen. Manglende regnskap for medisiner før 1749 betyr kanskje likevel ikke at ingen av de tidligere stadsfysikerne før Henrici hadde hatt noe ansvar for Hospitalet, men for første gang etter at byen fikk sitt apotek i 1661, blir det nå i regnskapene bokført utgifter ved kjøp av medisiner på apoteket.

Henrici trodde nok også at Gud kunne helbrede et sykt menneske på en uforklarlig måte, men han satte også sin lit til at det var nødvendig med faglig hjelp i form av isolasjon, medisiner, kirurgi og bedre hygiene.

Fra gammelt av hadde pasientene i Hospitalet hatt fundasbestemte ”medisiner” som askeavkok, tjære og nepe, men det kom nå raskt et større medisinforbruk etter 1750-tallet.

Av kristen kjærlighet uten plikt og belønning tok stadsfysikus Henrici alt i 1749 på seg ansvaret med å hjelpe ”de elendige som finnes i Hospitalet og er besværet ved langvarige sykdommer, som krebs (kreft), spedalskhet o.d.l.”<sup>10</sup>

Etter tronskiftet i 1766 fikk også Henrici etter søknad innvilget en fast tilleggslønn på 200 riksdaler for sin legetjeneste ved Hospitalet og andre ”gudelige stiftelser ” i Trondheim. I denne tjenesten tilbød han seg å samarbeide med de to beste kirurgene i byen<sup>11</sup>. Denne lønnede legetjenesten kom i gang fra året 1771, og nå kunne stadsfysikus også skrive ut medisiner

10 *Nidaros kirkes spital I, 1277-1977, Trondheim 1982, side 208*

11 *Nidaros kirkes spital I, 1277-1977, Trondheim 1982, side 209*

uten å gå gjennom forstanderen på Trondhjems Hospital, som var leder for det som var et slags regionsykehus på den tid.

I 1768 ble det i Trondhjems Hospital tatt i bruk et eget kurkammer for by og land. Et bevart brev fra Henrici viser at han hadde planer om et slik nybygg alt i desember 1764<sup>12</sup>. Hospitalets kurkammer ble primært et slags bysykehus hvor fattigkassa betalte for behandling inntil Thomas Angells Stiftelser tok på seg det ansvaret etter 1771. Det var ikke snakk om mer enn fire kurplasser i 1768, men to år seinere fikk Henrici utvidet sengetallet fra fire til fem. I tillegg ble ei dårekiste, som sto ferdig samme år som kurkammeret, tatt i bruk som sykestue med plass til tre senger for kurpasienter fra og med året 1770. Dermed var det i dette ”regionsykehuset” på Hospitalsløkkan plass til åtte pasienter. Kurkammeret i Tukthuset ble fra da av nedlagt.

På grunn av denne økning i antallet sengeplasser fra fire til åtte ble standarden redusert. Pasientene måtte fra nå av ligge på halm som ellers i Hospitalet, og innkjøpt kurutstyr begrenset seg til pottemakerkrus og vassbøtter. Det betydde at den ansvarlige kirurgen måtte holde nødvendig utstyr for kopping, årelating og kirurgiske inngrep. Ventilasjonen i disse rommene var dårlig, og brenning av einerbær ble brukt for å få friskere luft.

For oss virker dette utrolig primitivt, og det kan ikke ha vært enkelt for Henrici å ta over som stadsfysikus i 1749. Han lot seg imidlertid ikke stoppe. I 1771 ble to priveter i Hospitalet tømt av nattmannen etter ordre fra stadsfysikus. Nattmannen brukte seks netter på å kjøre ut 152 lass med ”menneskeskarn”, så det var tydelig behov for dette. Nattmannen ble under arbeidet forsynt med ”rensende brennevin”, så det var godt at vegen var kort til hans egen skeive bolig, som lå ved fjorden på Ytre Hospitalsløkke – et hus som ennå er bevart på Sverresborg. Etter denne tømning av privetene ble det innkjøpt ulesket kalk til bruk i disse utedoene. Det ble også satt i gang et arbeid med å tette stuene i Hospitalet mot trekk og veggdyr. Sengeklærne i kurkammeret ble fra nå av sendt regelmessig til Hospitalets badstue for rensing. Det store kurkammeret for fem pasienter ble også forsynt med en ventilator i 1773 – trolig etter ordre fra Henrici. Hospitalslegen foreskrev også innkjøp av rottekrutt for å ta livet av de smittebærende dyra<sup>13</sup>. Her har altså regnskapene for Hospitalet synliggjort hvordan stadsfysikus som hospitalslege forbedrer hygienen i den viktigste omsorgsstiftelsen i byen.

I juli 1776 ble det lille kurkammeret tatt i bruk til dårekiste, som den egenlig var bygd for. Rommet ble nå omgjort til tronke i betydning fengsel ved at alle vinduer ble dekt med bakhon for å hindre at den vanvittige madame

<sup>12</sup> Rolf Grankvist, *Omsorg i 1000 år, Trondheim 2003, side 59.*

<sup>13</sup> *Nidaros kirkes spital I, 1277-1977, Trondheim 1982, side 208*

Fester skulle rømme. For slike pasienter var det ikke snakk om behandling før i tida etter den store franske revolusjon, noe som ikke skal drøftes her. Madame Fester var altså ikke Henricis pasient.

Det som er viktig å få fram her er at Henrici på mange måter var forut for sin tid når det gjelder legebehandling. Han hadde en ukuelig optimisme og tro på de legemidler som fantes på hans tid. Han var også sterkt opptatt av å begrense spredning av epidemiske sykdommer. Bedre hygiene var her et viktig middel, men isolasjon mot miasmesmitte ble i tillegg sterkt vektlagt av Henrici. Han la også forholdene til rette for bruk av vaksine.

På 1770-tallet var småkopper en stor epidemisk sykdom i Norge, og Henrici gikk inn for vaksinasjon mot sykdommen ved såkalt inokulasjon. Metoden var kommet til Europa fra Tyrkia og besto av innpoding av virkelig småkoppevirus på barna for å framkalle immunitet. Dette var opplagt ikke ufarlig, og er noe helt annet en vaksinasjon med såkalt "kukopper", som ble tatt i bruk på 1800-tallet. Henrici lot sine egne barn gå foran som et godt eksempel på en slik inokulasjon, og det førte til at flere barn i byen lot seg "vaksinere". Vi kjenner ikke gjennom kilder noen negative virkninger av den vaksinasjonsprosessen som Henrici her initierte.

Henrici behandlet også kreftsyke pasienter med urteplaster og etterfølgende kirurgbehandling. Kildene tyder videre på et nært faglig samarbeid mellom apoteker Otto Sommer og Henrici når det gjaldt medisin. Dette var det ingen automatikk i på 1700-tallet. Stundom kunne da forholdet bli spent mellom lege og apoteker om sistnevnte fusket i legefaget. En slik strid kan kildebelegges fra den tid Joachim Irgens var stadsfysikus i Trondheim. (1676-1725). Etter at Irgens i mai 1710 hadde drukket og betalt for tre glass akevitt på Løveapoteket falt han ned og skadet seg i trappa på veg ut. Irgens hevdet imidlertid bestemt at det var apoteker Julius Strach som skubbet han nedover, og apotekeren ble i byretten i 1712 dømt til å betale både bot og erstatning til Irgens<sup>14</sup>.

Den gode apotekervennen stadsfysikus Henrici forsøkte også å helbrede leprapasienter med kurbehandling<sup>15</sup>. Han foreskrev som lege "bedøvende medikamenter", som stort sett besto av havregrautomslag blandet med urter og formet til et slags plaster, kalt "coctum"<sup>16</sup>.

I 1767 kjøpte Trondheim magistrat et hus i Kannikestretet, som skulle stilles til disposisjon som lasarett for militæretaten. Huset skulle etter avtalen eies og vedlikeholdes av bymyndighetene, men militæretaten måtte

---

14 *Oddlaug Marstein : Legeliv i Trondheim , Molde 1999, side 19-21.*

15 *NKS I, op. cit. side 209*

16 *NKS I.op.cit. side 208*



dekke utgiftene til behandling. Huskjøpet var en genial handel fordi Thomas Angells Stiftelser ville reise sitt prestisjebygg Thomas Angells Hus i dette området. Det førte til at den rike stiftelsen kjøpte et stort hus på Brattøra, som ble reparert og innredet til sykehus med plass til hele 30 pasienter. Det var mye mer enn militæretaten hadde behov for, og sivile pasienter fra byen fikk også sengeplass her.

I mars 1779 ble det gjennom et kongelig reskript bestemt at de radesyke fra landsbygda skulle føres til Trondheim for kur. Som en nødløsning ble deler av det militære sykehuset på Brattøra tatt i bruk som radehospital, men dette fungerte dårlig. De radesyke ble etter kort tid flyttet til Tukthuset, som nå gjennom sin store utvidelse med midler fra Thomas Angells Stiftelser, kunne ta imot mange slike syke. Stadsfysikus Henrici var imidlertid meget lite fornøyd med slike provisoriske løsninger for radesyke. De hadde en sykdom som han hevdet var ” venerisk og farlig smittsom”<sup>17</sup>. Henrici lanserte derfor planer om å bygge to nye sykehus på Hospitalsløkkan: Et nytt bysykeshus og et radehospital<sup>18</sup>. Forslaget om et slikt byggeprosjekt ble drøftet intenst etter Henricis død i 1781, men hele prosessen 1782-1790 ble en byråkratisk kappestrid uten resultater.

Hospitalets kurkammer ble imidlertid lagt ned i 1790. Betalingsmodellen med at Thomas Angells Stiftelser betalte kur for de sivile pasientene i byen førte til at bysykehuset i 1791 ble skilt ut fra Hospitalsstiftelsen under navnet Trondhjems Borgerlige Sykehus. Det skjedde sannsynligvis samtidig med at byens myndigheter sørget for å ta i bruk en bygård i Moursundsveita som sykehus<sup>19</sup>. Det var Thomas Angells Stiftelser som kjøpte og innredet dette nye sykehuset på Brattøra, som hadde 20 pasienter i 1801<sup>20</sup>.

I 1805 sto et nybygd sykehus klart på Kalvskinnnet. Det var formet etter en tegning som nok var tenkt å bli et sykehus under Hospitalets paraply,

*17 Svein Carstens og Rolf Grankvist, St.Olavs Hospital, Sykehuset på Øya gjennom hundre år, Trondheim 2002, side 35.*

*18 Henrici sørget også for at det ved innleggelse ble et klarere medisinsk skille mellom spedalske og radesyke. Her var det tidligere forstanderen ved Hospitalet som hadde hatt et slikt klassifiseringsansvar. De spedalske ble lagt inn på Trondhjems Hospital inntil staten åpnet Reitgjerdet pleiestiftelse for spedalske i 1861.*

*19 Moursundveita har navn etter ei væreierslekt, som hadde sin hovedbase i Moursund i Troms.*

*20 Rolf Grankvist, Omsorg i 1000 år, Trondheim 2003, side 60. I 1801 er Thomas Angells Stiftelser ført opp som eier av huset i Moursundveita. (Terje Bratberg, Trondheim byleksikon, side 366) Det borgerlige sykehuset på Kalvskinnnet ble også reist av samme stiftelse. Nybygget på kongelig grunn ble tatt i bruk i 1805, og Thomas Angells Stiftelser dekte også driftsutgiftene for pasientbehandling fram til 1817. I 1818 ble eiendomsretten til Trondhjems Borgerlige Sykehus overført til Trondheim by fordi Thomas Angells Stiftelser hadde kommet inn i en økonomisk krise.*

slik Henrici hadde ønsket det.

Til slutt noen få ord om Robert Stephan Henrici og hans familie i Trondheim. Han giftet seg med Inger Manzin den 9. august 1759. De fikk flere barn sammen. Henrici døde den 26. juli 1781, 66 år gammel. Han ligger begravet i Nidaros domkirke. Henrici fikk også en kongelig æresbevisning mens han levde. Den 16. september 1779 fikk han mot betaling lov til å bære tittelen etatsråd, noe som var svært ettertraktet og ærefullt i det standsoppdelte samfunnet på 1700-tallet<sup>21</sup>.

*Forfatter/ author:*

*Rektor em. Rolf Grankvist*

*Program for lærerutdanning, NTNU*

*E-mail: [Rolf.Grankvist@plu.ntnu.no](mailto:Rolf.Grankvist@plu.ntnu.no)*

---

<sup>21</sup> *Etatsråd var på 1700-tallet en ærefull tittel som kongen utnevnte til uten at tittelen var knyttet til noe embete. Opprinnelig ble tittelen brukt om personer som var kongelige rådgivere. Embetet som stadsfysikus ble opphevet så seint som i 1947. Den siste som beklede embetet i Trondheim var D. Weidemann.*